

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศ เช่น การข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำอนาจาร เป็นต้น เป็นปัญหาที่รุนแรงอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นในทั่วทุกมุมโลกรวมทั้งในประเทศไทยและนับวันปัญหาดังกล่าวจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การล่วงละเมิดทางเพศสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลทุกเพศทุกวัย และเกิดขึ้นได้ในทุกๆ สถานที่ เช่น ในครอบครัว ชุมชน สถานที่ทำงาน และสถานศึกษา ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นในสถานที่ใดก็ตาม การล่วงละเมิดทางเพศเป็นปัญหาที่มีผลกระทบรุนแรงต่อบุคคลที่เกี่ยวข้อง และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวม จากปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นเห็นได้ว่าการล่วงละเมิดทางเพศโดยส่วนมากมักจะเกิดขึ้นกับเด็กและผู้หญิง ซึ่งบุคคลดังกล่าวมีความอ่อนแอกว่าทางสภาพร่างกาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ปรากฏให้เห็นจากภายนอก อย่างไรก็ตามแม้ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศโดยส่วนมากจะเกิดขึ้นจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น แต่การล่วงละเมิดทางเพศในประเทศไทยในปัจจุบันที่ผู้คนให้ความสนใจมากขึ้น แม้ว่าจะไม่ได้กระทำต่อบุคคลที่มีความอ่อนแอกว่าอันเนื่องมาจากสภาพร่างกายที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้ แต่เป็นกรณีที่ไม่สามารถปกป้องตนเองได้เนื่องจากการถูกบีบบังคับทางจิตใจจนผู้ถูกระทำจำต้องยินยอมอย่างมิอาจหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งในกรณีดังกล่าวมักจะเกิดขึ้นกับบุคคลที่อยู่ในวัยทำงาน ไม่ว่าจะเป็นระบบการปฏิบัติงานภาครัฐหรือภาคเอกชน และมักจะเกิดจากการกระทำของผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจเหนือกว่ากระทำต่อผู้อยู่ใต้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจให้ทุนให้โทษแก่ผู้ถูกล่วงละเมิดได้ ในกรณีดังกล่าวแม้ว่าจะไม่ได้เกิดจากปัจจัยอันเนื่องมาจากสภาพภายนอกทางร่างกายที่อ่อนแอกว่าก็ตาม แต่ผู้ถูกระทำก็ไม่มีอำนาจที่จะปกป้องตนเองจากปัญหาดังกล่าวได้เนื่องจากจากเกรงกลัวปัญหาที่จะเกิดตามมาภายหลังหากผู้ถูกล่วงละเมิดไม่ยินยอม การล่วงละเมิดทางเพศจากการใช้อำนาจที่เหนือกว่าบีบบังคับให้ผู้ถูกล่วงละเมิดจำต้องยินยอมนั้น ก่อให้เกิดผลเสียมากมายต่อทั้งผู้ใต้บังคับบัญชาและผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า ผู้ถูกล่วงละเมิดจะเกิดความไม่สบายใจในการทำงานและมีสุขภาพจิตที่เสื่อมลง เมื่อสุขภาพจิตไม่แข็งแรงก็ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของบุคคลนั้น ผู้ถูกล่วงละเมิดบางคนถึงกับเลือกที่จะลาป่วยเพื่อหลีกเลี่ยงการพบเจอผู้ล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ บางรายอาจถึงขั้นยื่นใบลาออกโดยที่ไม่มี

งานใหม่รองรับ ส่วนองค์กรก็ได้รับผลกระทบจากการที่ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงานของผู้ถูกล่วงละเมิดตกต่ำลง อันจะส่งผลกระทบต่อภาพรวมขององค์กร นอกจากนี้ยังสูญเสียทรัพยากรจากการที่ผู้ถูกล่วงละเมิดลาป่วย เสียบบประมาณสวัสดิการค่ารักษาพยาบาล เสียเงินและเสียเวลาจากการลาออกและการฝึกงานใหม่อีกด้วย หลายๆ ประเทศจึงให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ และออกกฎหมายมาเพื่อสร้างความปลอดภัยให้เกิดขึ้นในที่ทำงาน

การล่วงละเมิดทางเพศที่มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้บังคับบัญชานั้น มีทั้งการกระทำที่เข้าลักษณะกฎหมายบัญญัติเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา รวมถึงการกระทำที่ไม่ถึงขั้นเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา โดยประมวลกฎหมายอาญาได้กำหนดความผิดและโทษของการกระทำความผิดกล่าวข้างต้นไว้ในบทบัญญัติภาค 2 ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ กำหนดความผิดไว้แยกต่างหากจากกันตามลักษณะความรุนแรงของการกระทำความผิด การจัดแยกแยะประเภทของความผิดโดยกำหนดอัตราโทษลดหลั่นแตกต่างกันออกไปตามวัตถุประสงค์ของการลงโทษข้อหนึ่ง คือ การทดแทนความผิดหรือการแก้แค้น (Retributive Justification) กล่าวคือ ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับโทษเพราะเขาได้กระทำความผิดและต้องรับผิดชอบกับการกระทำของตน ทั้งนี้โทษต้องเหมาะสมกับความผิด ความผิดจะมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับผลร้ายของการกระทำนั้นๆ ซึ่งความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและความผิดฐานอนาจาร ได้กำหนดการรับโทษหนักขึ้นไว้ เนื่องจากมีเหตุฉกรรจ์สำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศไว้ในมาตรา 285 โดยแนวคิดในเรื่องการรับโทษหนักขึ้นในกรณีมีเหตุฉกรรจ์ตามประมวลกฎหมายอาญานั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลที่ถูกประทุษร้าย ความร้ายแรงของลักษณะการกระทำ หรือผลของการกระทำ และขึ้นอยู่กับจิตใจของผู้กระทำ การบัญญัติเหตุฉกรรจ์โดยอาศัยองค์ประกอบเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าการลงโทษเนื่องจากเหตุฉกรรจ์นั้น ได้ยึดถือหลักการลงโทษที่มีลักษณะเป็นการตอบแทนความร้ายแรงของการกระทำความผิด โดยเห็นว่าการที่ต้องให้ผู้กระทำความผิดรับโทษประกอบด้วยเหตุฉกรรจ์ต้องรับโทษหนักขึ้นนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองประโยชน์ของสังคม การรับโทษหนักขึ้นเนื่องจากมีเหตุฉกรรจ์ตามมาตรา 285 ได้กำหนดลักษณะของบุคคลผู้ถูกประทุษร้าย โดยกำหนดให้การกระทำความผิดทางเพศความผิดเกี่ยวกับเพศที่ได้กระทำแก่ ผู้สืบสันดาน ศิษย์ซึ่งอยู่ในความดูแล ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ ผู้อยู่ในความปกครอง ในความพิทักษ์ หรือในความอนุบาล นั้นผู้กระทำต้องรับโทษหนักกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรานั้นๆ จะเห็นได้ว่ากรณีที่เป็นการกระทำโดยผู้บังคับบัญชาตามสายงานของข้าราชการนั้น ไม่อยู่ในบังคับของมาตรา 285 โดยมีคำพิพากษาฎีกาที่ 2453/2515 ตัดสินไว้ว่า “ผู้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการ ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 285 นั้น หมายถึงผู้กระทำความผิดมีหน้าที่ควบคุมตามหน้าที่ราชการและผู้ถูกกระทำอยู่ในความควบคุมด้วย การที่ข้าราชการผู้น้อยยังอยู่ในความบังคับบัญชาของอธิบดี

ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการนั้น หากให้อยู่ในความควบคุมตามหน้าที่ราชการตามความหมายแห่ง มาตรา 285 ไม่” จากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการกระทำความผิดทางเพศที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้บังคับบัญชาที่กระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ไม่เป็นเหตุให้ต้องรับโทษหนักขึ้น แม้ว่าหากพิจารณาจากข้อเท็จจริงของความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับผู้ถูกระทำตาม มาตรา 285 จะเห็นได้ว่าผู้กระทำล้วนเป็นบุคคลใกล้ชิดและได้รับความไว้วางใจจากเหยื่อผู้ถูกระทำ ผู้เขียนจึงเห็นว่าการกระทำความผิดในลักษณะนี้ จึงสมควรต้องได้รับโทษหนักขึ้น

หากพิจารณากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศในระบบการปฏิบัติงาน ภาคเอกชนและภาครัฐของประเทศไทยที่มีใช้บังคับในปัจจุบัน ในกรณีภาคเอกชนแม้จะมีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2546 มาตรา 16 บัญญัติให้ความคุ้มครองก็ตาม หากแต่ยังมีความคลุมเครือและยากที่จะทำความเข้าใจความหมาย จึงเป็นเหตุให้มีการดำเนินการในความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศน้อยมาก อีกทั้งบทลงโทษของการล่วงละเมิดทางเพศตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 มาตรา 147 นั้นมีโทษปรับเพียงไม่เกิน 20,000 บาท นับว่าเป็นโทษที่เบาและเป็นความผิดที่เปรียบเทียบได้โดยเจ้าพนักงานตามมาตรา 159 ซึ่งเป็นเหตุให้การบังคับใช้บทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าว ไม่ได้ผลเพียงพอที่จะระงับยับยั้งการล่วงละเมิดทางเพศระหว่างนายจ้างที่กระทำต่อลูกจ้างได้ ส่วนในกรณีของข้าราชการแม้จะมีกฎ ก.พ. ว่าด้วยการกระทำอันเป็นการล่วงละเมิดหรือคุกคามทางเพศ พ.ศ. 2553 อย่างไรก็ตามกฎดังกล่าวบังคับใช้เฉพาะกับข้าราชการพลเรือนสามัญจึงไม่ครอบคลุมหน่วยงานราชการทั้งหมดและการบังคับใช้อย่างเป็นทางการอาจจะเกิดผลได้ยาก อีกทั้งยังเป็นกฎหมายว่าด้วยราชการ ซึ่งเป็นกฎหมายปกครองและโทษที่ใช้บังคับคือโทษทางวินัย ซึ่งโทษทางวินัยนั้นมิใช่โทษในทางอาญา เพราะเรื่องทางวินัยเป็นเรื่องการบริหารงานบุคคลที่ตั้งอยู่บนระบบคุณธรรม¹

ผู้เขียนจึงเห็นว่า รัฐควรมีมาตรการทางกฎหมายที่จะบังคับหรือลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บัญชาให้หนักขึ้นกว่าบทลงโทษที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามผู้กระทำความผิด และเพื่อให้ผู้ถูกล่วงละเมิดทางเพศจากการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมของผู้มีอำนาจบังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า ได้รับการปกป้องดูแลจากภาครัฐ และทำให้ผู้กระทำความผิด ย่ำแย่ที่จะกระทำความผิด ซึ่งจะนำไปสู่ความผาสุก และเกิดความเป็นธรรมในสังคม

¹ คณิศ ณ นคร ก (2545). กฎหมายอาญาภาคทั่วไป.

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดที่เป็นเหตุเกี่ยวกับตัวผู้กระทำความผิดกับการกำหนดโทษที่เหมาะสม
2. เพื่อให้ทราบถึงพื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจบังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชาโดยอาศัยอำนาจบังคับบัญชาทั้งในระบบการปฏิบัติงานภาคเอกชนและภาครัฐ
3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศของผู้บังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้อำนาจที่มืออย่างไม่ถูกต้องเป็นธรรม
4. เพื่อศึกษาถึงบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีบังคับใช้ในปัจจุบันของประเทศไทยว่ามีความเหมาะสมกับสภาพสังคมในปัจจุบันหรือไม่ เพียงใด

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 2 ลักษณะ 9 ความผิดเกี่ยวกับเพศ มาตรา 285 มิได้บัญญัติให้การกระทำความผิดของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำความผิดต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นให้ต้องรับโทษหนักขึ้นด้วย ซึ่งบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวเป็นบทบัญญัติที่ให้ผู้กระทำความผิดต้องรับโทษหนักขึ้นในความผิดเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเราหรือกระทำอนาจาร ซึ่งถือว่าเป็นเหตุเพิ่มโทษเฉพาะตัว โดยอาศัยคุณสมบัติเฉพาะตัวเป็นสำคัญ โดยกฎหมายเห็นว่าผลที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำความผิดต่อบุคคลที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา 285 นั้นเป็นผลร้ายแรงเนื่องจากฐานะของผู้ถูกระทำหรือความสัมพันธ์ของผู้ถูกระทำกับผู้กระทำ ในลักษณะที่ผู้กระทำมีอิทธิพลหรือมีอำนาจเหนือหรือมีอิทธิพลครอบงำผู้ถูกระทำ แสดงให้เห็นว่ากฎหมายประสงค์จะลงโทษผู้กระทำความผิดที่อาศัยโอกาสในการกระทำความผิดโดยอาศัยฐานะหรือความสัมพันธ์ เช่นว่านั้นในการเอื้ออำนวยต่อการกระทำความผิด ดังนั้นเมื่อได้พิจารณาจากขีดความร้ายแรงของการกระทำความผิดและผลแห่งความเสียหายที่เกิดขึ้น และฐานะความสัมพันธ์ในลักษณะที่มีอำนาจครอบงำไม่ว่าจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมในกรณีการกระทำความผิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทั้งในระบบการปฏิบัติงานภาคเอกชนและภาครัฐ ที่มีความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหรือความผิดฐานอนาจารนั้น ควรบัญญัติให้ต้องรับโทษหนักขึ้นกว่ากรณีการกระทำความผิดของบุคคลทั่วไป ด้วย ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 285

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาวิเคราะห์หัตถ์บัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ที่นำมาบังคับใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศในที่ทำงานในปัจจุบัน

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสารในแง่การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมาย โดยจะทำการศึกษาวินิจฉัยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา โดยศึกษาจากตัวบทกฎหมาย หนังสือ ตำรา บทความ รายงานค้นคว้าวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนแนวความคิด การเสนอแนะของนักวิชาการ รวมทั้งศึกษากฎหมายของต่างประเทศที่กำหนดเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายของประเทศไทยต่อไป

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับการกระทำความผิดในกรณีการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา
2. ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีอำนาจบังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา รวมถึงการใช้อำนาจในฐานะผู้บังคับบัญชา
3. ทำให้ทราบถึงปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชาโดยใช้อำนาจในฐานะผู้มีอำนาจบังคับบัญชาที่มีอยู่อย่างไม่ถูกต้อง
4. ทำให้ทราบถึงแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาบทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศของผู้มีอำนาจบังคับบัญชากระทำต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่บุคคลผู้ต้องตกเป็นผู้ถูกกระทำจากการใช้อำนาจที่ไม่ถูกต้องเป็นธรรม